

KUNNSKAPSLØFTET OG DRAMA

Drama sitt potensial i forhold til Læringsplakaten og grunnleggende ferdigheter

Kreative arbeidsformer stimulerer til trivsel og mer læring for elevene

Læreplaner for grunnskolen har tradisjonelt vektlagt og omtalt arbeidsmåtenes betydning for læringen. Den generelle delen av læreplanen, som ble vedtatt allerede i 1994, skal fortsatt inngå som del av Kunnskapsløftet. I kapittelet om *Det kreative mennesket* omtales betydningen av kreativitet i undervisning og oppdragelse: ”Elevene må utvikle gleden ved det vakre både i møte med kunstneriske uttrykk og ved å utforske og utfolde egne skapende krefter” (s.23). Stortingsmeldingen *Kultur for Læring* (UFD, 2004) støtter opp om det kreative i undervisningen og sier at ”Barn og unges kreativitet og nysgjerrighet er en kraft som er av stor betydning for lærelysten, læringsutbyttet og de utøvende og skapende aktiviteten i skolen” (s. 44), og videre at kreative arbeidsformer ofte resulterer i positive opplevelser, fremgang og konkrete resultater for elevene som igjen stimulerer til trivsel og mer læring for elevene.

Læringsplakaten og drama

Læringsplakaten inneholder viktige prinsipper for skolens opplæringsvirksomhet, og den skal ses i sammenheng med læreplanens generelle del og læreplanene for fag. Blant læringsplakatens elleve punkt, kan drama særlig være med å ivareta de seks første og det niende punktet. Vi skal se litt nærmere på hvilken betydning drama kan ha for å ivareta hver av de elleve punktene i læringsplakaten.

Skolen skal:

1. Gi alle elever like muligheter til å utvikle sine evner og talenter individuelt og i samarbeid med andre

Dersom hver enkelt elev skal ha mulighet til å utvikle sine evner og talenter, må drama integreres i undervisningen, fordi drama er den eneste undervisnings- og læringsmetoden som utvikler elevens spillkompetanse og evne til å framstille et lærestoff i dramatisk form. Vi vet at de aller fleste elevene liker å arbeide med drama og noen elever viser at de har spesielt gode forutsetninger for det å improvisere og spille roller. Dersom drama ikke brukes som en av flere læringsstrategier, vil disse elevene bli fratatt muligheten til å utvikle sine evner og talenter i forhold til drama som uttrykksform og læringsstrategi.

Drama er også en kollektiv arbeidsform der elevene utforsker og bearbeider et lærestoff i større eller mindre grupper, og der variasjoner mellom det å arbeide i par, grupper og hel klasse er et av kjennetegnene ved undervisningens oppbygning og dramaturgi. Fordi muntlig trening og gruppedynamisk samspill står sentralt i drama, både når spill diskuteres, planlegges og gjennomføres, har drama spesielle muligheter til å utvikle et stort mangfold av kompetanser i forhold til den enkelte elev, i forhold til det å samarbeide med andre og i forhold til selve temaet eller emnet som utforskes gjennom drama.

2. Stimulere elevenes lærelyst, utholdenhet og nysgjerrighet

Drama som uttrykks- og læringsform kan tilby elevene en opplevelsespreget, aktiviserende og erfaringsbasert undervisning, som elevene selv sier gir gjør læring lystbetont og gøy. De mener at en av de viktigste grunnene til at læreren bør integrere drama i undervisningen, er at de får anledning til å få bruke fantasi og skaperglede og selv være både fysisk og psykisk aktive i undervisningen. Også *Kultur for læring* understreker betydningen av det kreative og estetiske i undervisningen når den sier at barn og unges kreativitet og nysgjerrighet er en kraft som er av stor betydning for lærelysten, læringsutbyttet og de utøvende og skapende aktiviteten i skolen. Min erfaring er at elevene opplever det sterkt motiverende når de selv får være kreative og aktive i forhold til lærestoffet, og jeg har mer enn en gang erfart elever som er så engasjert i arbeidet at de ber om å få arbeide videre i friminuttene og som uoppfordret har funnet flere fakta og arbeider med aktuelle løsninger på utfordringer i dramaarbeidet.

3. Stimulere elevene til å utvikle egne læringsstrategier og evne til kritisk tenkning

Dette ser jeg som et av de viktigste punktene i forhold til drama. Skal elevene ha mulighet til å utvikle egne læringsstrategier, må de nødvendigvis bli kjent med læringsstrategiene og deres muligheter. Dersom drama ikke integreres i undervisningen, vil elevenes kunnskap antakelig avgrense seg til det å bruke drama som overfladisk konkretiserende dramatisering av lærestoffet, fordi de ikke vet hvordan de skal bruke drama som læringsstrategi for å utforske et lærestoff slik at de får en større og dypere forståelse av det og dermed utvikler evnen til å forholde seg kritisk til lærestoffet. Selv om overfladisk dramatisering vil hjelpe elevene til å huske lærestoffet, spesielt de som er avhengig av kropps - kinestetisk læring, bør også læreren stille seg kritisk til læringsstrategier/ dramametoder som i liten grad utvikler evnen til kritisk tenkning.

4. Stimulere elevene i deres personlige utvikling og identitet, i det å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og evne til demokratiforståelse og demokratisk deltakelse

Fordi uttrykksmidlene i drama er kropp og stemme og refleksjonsmidlene følelsene og intellektet, gir drama store muligheter til å hjelpe elevene i deres personlige utvikling og identitet. Det å stå fram i rolle krever både kunnskaper, ferdigheter og mot. En del sjenerte elever mener det er lettere å stå fram og presentere noe i rolle, enn som seg selv, fordi rollen gir dem en form for beskyttelse. Det er rollen som snakker og handler i spillet og rollen kan ha alle slags mulige og umulige meninger som eleven personlig ikke må stå til ansvar for. Samtidig åpner rollen og det dramatiske spillet for empati og nærhet til de personer, situasjoner og tema en arbeider med. Når elever og lærer etter spillet snakker om og reflekterer over det som skjedde i spillet, vil dette skape den nødvendige distanse som trengs for å kunne utvikle egen personlig identitet og evne til etisk tenkning. Det etiske og sosiale er som oftest en naturlig del av en utforskende dramapraksis, nettopp fordi det dramatiske spillet gir mulighet til å stille spørsmålstegn ved etiske valg og mellommenneskelige forhold.

Drama er et kunst- og kulturfag, som inkluderer teaterkunsten og verdensdramatikken og som utvikler sine uttrykksformer som del av den kulturen drama fungerer i. Drama er ikke et eget estetisk fag i grunnskolen, men skal først og fremst integreres i norsk. Forskning viser at dette i liten grad skjer, fordi lærerne mangler dramafaglig kompetanse. Vår kulturelle kompetanse er nært knyttet til vår kunnskap om, forståelse av og erfaring med kulturelle uttrykksformer, inkludert drama. Drama har og, på grunn av sin vektlegging av det kroppslige og mimiske uttrykket, vist seg å være en god metode når ulike kulturelle uttrykksformer møtes. Skal elevene utvikle en fullverdig kulturell kompetanse, må drama integreres i undervisningen.

Som nevnt tidligere, vil dramametoder som vektlegger det gruppedynamiske og dialogpedagogiske kunne bidra til elevenes demokratiforståelse og demokratiske deltakelse. Læreren skal her strukturere og lede arbeidet på en slik måte at alle elevene får differensierte utfordringer, har mulighet til å påvirke prosessen og reflektere over de erfaringer de gjør.

5. Legge til rette for elevmedvirkning og for at elevene kan foreta bevisste verdivalg og valg av utdanning og fremtidig arbeid

Drama ER elevaktiv undervisning der elevene i meget stor grad kan være med å påvirke det som skjer i undervisningen. Ulike vanskelige situasjoner, valg og konsekvenser kan utforskes gjennom drama, og gjennom å reflektere over hva som skjedde i spillsituasjonen kan elevene bli mer bevisst hva de selv vil velge i lignende situasjoner.

Elevene valg av utdanning kan i stor grad være avhengig av erfaringer i ungdomsskolen, og elevene trenger erfaringer med drama for å vite hva det kan innebære å for eksempel velge Studieprogrammet Drama i videregående skole. Mangler eleven denne erfaringen, kan hun eller han fratas muligheten til et framtidig yrke i drama – teater- og kulturlivet.

6. Fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsmetoder

Drama gir læreren mulighet til å drive en inkluderende undervisning, der elevene samtidig kan få differensierte utfordringer og oppgaver. I et dramaforløp arbeider hele klassen med samme tema, elevene får de samme rammene å arbeide innenfor i gruppene, men kan selv velge hvilke utfordringer de vil ta i mot eller gi seg selv innenfor denne rammen. For elever med spesielle problemer kan læreren lett tilrettelegge undervisningen slik at vedkommende deltar på like for med resten av klassen, men ut i fra eget nivå.

Selv om alle må være aktive og engasjerte for å lære, har elever forskjellige læringsstiler og dermed ulik nytte av ulike læringsstrategier. Forskning viser at elevene selv mener at den aller viktigste grunnen til at lærerne skal integrere drama i undervisningen, er fordi elevene trenger variasjon i arbeidsmetodene for å lære. De trenger å bruke metoder som utfordrer dem, åpner opp for fantasi og kreativ elevdeltakelse og som gir dem mulighet til å bruke både hode, kropp og følelser i læringsprosessen.

7. Stimulere, bruke og videreutvikle den enkelte lærers kompetanse

Det er en utfordring for læreren å ta i bruk drama i undervisningen, fordi drama er en uttrykks- og arbeidsform som gir både lærer og elever mulighet til å ta i bruk andre sider ved seg selv enn de som brukes i mer tradisjonell undervisning. Selv om Kunnskapsløftet sier at arbeidsmåtene skal bestemmes lokalt, kommer ikke lærerne utenom drama dersom de skal ivareta læreplanenes kompetansemål. Det gir lærerne gode grunner til å be om nødvendig kompetansehevende etterutdanning, dersom de synes de kan for lite til å integrere drama i undervisningen, fordi skoleeier er ansvarlig for at opplæringen er i samsvar læreplanene. Skoler som er så heldige å ha en eller flere lærere med dramakompetanse, kan og organisere teamene og undervisningen slik at denne dramakompetansen kommer flest mulig elever og lærere til gode.

8. Bidra til at lærere fremstår som tydelige ledere og som forbilder for barn og unge

Det snakkes i dag mer og mer om lærerens ansvar for å sørge for et læringsmiljø som er preget av respekt for hverandre på mange nivå, også i forhold til ro og orden. Min erfaring er at god dramaundervisning forutsetter en tydelig leder som strukturer undervisningen og gir elevene konstruktive innspill og tilbakemeldinger i løpet av dramaarbeidet. De prosessrelaterte dramaformene, som for eksempel improvisasjon, lærer i rolle, forumspill osv.

er helt avhengig av at læreren er en tydelig leder, dersom de skal fungere. Jeg tror og at en lærer som selv tar på seg roller og våger å spille et stort repertoar av ulike roller og rollefigurer, i stor grad vil bli et forbilde for elevene – i hvert fall i forhold til det å stå fram og gi uttrykk for meninger og holdninger.

9. Sikre at det fysiske og psyko-sosiale arbeids- og læringsmiljøet fremmer helse, trivsel og læring

Elevene sier selv at når drama integreres i undervisningen trives de og lærer bedre. Dette brukes og som argument for verdien i kunstfagene og estetisk opplæring i stortingsmeldingen *Kultur for læring*. Her står det at kreative arbeidsformer ofte resulterer i positive opplevelser, fremgang og konkrete resultater for elevene som igjen stimulerer til trivsel og mer læring for elevene. Dette er særlig en stor utfordring for teorifagene i undervisningen, fordi disse i stor grad preges av lærerens forklaring og instruksjon og elevenes selvstendige arbeid med lærebokas oppgaver. Særlig elevene i ungdomsskolen synes dette blir ensidig og kjedelig og mener at når kreative estetiske uttrykks- og læringsformer integreres i undervisningen, blir de engasjert. Når vi vet at drama gjør elevene engasjert i sin egen læring, at engasjement skaper trivsel og at trivsel fører til bedre læring, burde det være et godt driv for å ta i bruk drama i undervisningen.

10. Legge til rette for samarbeid med hjemmet og sikre foreldres/foresattes medansvar i skolen og

11. Legge til rette for at lokalsamfunnet blir involvert i opplæringen på en meningsfylt måte

Skolen har en lang tradisjon med å lage skoleforestillinger. I tråd med den pedagogiske utviklingen ellers har denne skoleteatertradisjonen videreutviklet seg til et mer prosjektorientert temaarbeid, særlig på ungdomstrinnet, der enkelte skoler setter opp revyer og teaterforestillinger som er produsert av elever og lærere i samarbeid. Et slikt stort prosjektarbeid kan i stor grad bygge på et samarbeid med hjemmet, fordi det i stor grad vil kreve at elevene arbeider med dette prosjektarbeidet også utenom skoletiden.

Lokalsamfunnet kan også være en ressurs i dette arbeidet. Mange skoler samarbeider med stedets kulturskole når de skal lages større dramaoppsetninger og inviterer til åpne forestillinger for lokalsamfunnet. Alt etter prosjektet innhold vil både barnehager, ulike typer dagsenter og gamlehjem setter stor pris på å bli involvert i et slikt prosjekt.

Grunnleggende ferdigheter og drama

I Kunnskapsløftet er de grunnleggende ferdigheter definert til *å kunne uttrykke seg muntlig, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne lese, å kunne regne og å kunne bruke digitale verktøy*. På grunn av regjeringsskifte høsten 2005, ble de grunnleggende ferdigheter noe utvidet. I tillegg til de som er beskrevet i Kunnskapsløftet skal det *å kunne engelsk, arbeid med læringsstrategier og motivasjon og sosial kompetanse* inngå i grunnleggende ferdigheter. Blant disse kan drama særlig bidra til å utvikle kompetanse i forhold til muntlig ferdighet, læringsstrategier og motivasjon og sosial kompetanse. Vi skal se litt nærmere på disse tre.

Muntlig ferdighet

Drama i undervisningen er muntlig kommunikasjon som skjer både i og utenfor rolle. Elevene lytter til hverandre, snakker sammen og utforsker tekster gjennom muntlig arbeid. Når det å utvikle ulike språklige roller og sjangrer står sentralt i norskfagets, kan drama her spesielt bidra til at dette arbeidet får et mer autentisk preg, fordi elevene kan gå inn i roller som er i overensstemmelse med den sjangeren man arbeider med. Skole og undervisning snakker for

mye OM lærestoffet, i stedet for å være I lærestoffet. Muntlig ferdighet handler mest om det å være I, om det å beherske øyeblikket og improvisasjonen.

Forskning (Hertzbeerg 2003) sier at den aller beste muntlige treningen er det de spontane dramaaktivitetene som kan utvikle, og her nevner hun spesielt det spontane spillet, improvisasjonen. Elevene har større muligheter for å være kreative og bruke fantasien i improvisert spill og mer moderne dramaformer enn i den tradisjonelle dramatiseringsformen. Det er de skapende dramaformene som engasjerer elevene mest i læringsprosessen, og som bør få en større plass i dramafaget. Dramatisering og framføring av spill for et publikum, er en tidkrevende og vanskelig dramaform, som elevene gradvis må få opplæring i.

Læringsstrategier og motivasjon

Stortingsmeldingen Kultur for læring definerer læringsstrategier blant annet som en evne til å kunne løse problemer, planlegge og gjennomføre, evaluere, reflektere og erverve seg ny kunnskap og viten (s. 36). Ulike læringsstrategier skal være en integrert del av opplæringen og det forventes at den enkelte elev finner fram til hvilke læringsstrategier som passer spesielt for vedkommende. Det forutsetter at elevene må bli kjent med det mangfold av læringsstrategier som finnes, inkludert drama. Når elevene møter drama som undervisnings- og læringsform gjennom lærerens undervisningsopplegg, har de mulighet for å utvikle egen kompetanse i forhold til drama som uttrykks- og arbeidsform.

Elevene ønsker å være engasjert i sin egen læring, men trenger lærerens hjelp til dette. De ønsker variasjon i arbeidsmetodene og vil at undervisningen skal gi dem mulighet til å bruke fantasi og skaperglede. Dette er de tre viktigste grunnene til at elevene mener lærerne må integrere drama i undervisningen (Sæbø, 2005a, s. 129). Elevene som deltok i Evaluering av L97 undersøkelsen mente det samme og en sjuende klassing utdypet dette slik: "At man får spille noe, være i bevegelse og ikke bare sitte i ro og fred å skrive eller lese. Jeg tror også man lærer mer av drama. Man må liksom bli litt engasjert, og det er lettere å lære noe man engasjerer seg for!" (Sæbø, 2003, s. 95). I en landsdekkende undersøkelsen sa rundt 80 % av lærerne at det å engasjere og motivere elevene i deres egen læring "ofte" eller "av og til" var grunnen til at de integrerte drama i undervisningen. For lærerne var det å skape engasjement, å trene på framføring, å ta i bruk fantasi og skaperglede og aktivisere elevene, de fire viktigste grunnene til å bruke drama i fagene (samme sted s. 86).

Sosial kompetanse

Drama er en kollektiv arbeidsform der elevene utforsker og bearbeider et lærestoff i større eller mindre grupper, og der variasjoner mellom det å arbeide i par, grupper og hel klasse er et av kjennetegnene ved undervisningens oppbygging og dramaturgi. I drama er det mulig å samtidig utforske både fakta, ferdigheter og holdninger i forhold til lærestoffet. Når elevene går inn i en rolle, for eksempel som Nora i Et dukkehjem, får de mulighet til å lære om Nora og hennes verden, muligheter til å utvikle ferdigheter i å uttrykke det de kan og tenker om situasjonen Nora er i, både i rollen og gjennom å reflektere over Noras rolle i spillet. Videre vil drama alltid inkludere arbeid med rollefigurens holdninger til de andre rollene i spillet, det sosiale og mellommenneskelige innholdet. Dette er ofte et godt utgangspunkt for å reflektere over egne holdninger og handlinger. Elevene kan diskutere og reflektere over hvilken sosial konsekvens ulike handlingsvalg får og hva de tror de ville gjort i en liknende situasjonen.

Referanser

Hertzberg, F. (2003): Arbeid med muntlige ferdigheter. I Klette, K. (red), *Klasserommets praksisformer etter Reform 97*. Oslo: Pedagogisk forskningsinstitutt.

KUF (1996): *Læreplan for den 10-årige grunnskolen*.

Sæbø, Aud B. (2003): *Drama i L97*. Stavanger: Høgskolen i Stavanger.

Sæbø, Aud B. (2005): *Didaktiske utfordringer ved drama som læringsform i grunnskolen: Elevaktiv læring og drama – rapport A*. Stavanger. Universitetet i Stavanger.

UFD (2004): *Kultur for læring* (St. meld. Nr. 30, 2003 – 2004).

UFD (2005): *Kunnskapsløftet: læreplaner for gjennomgående fag i grunnskolen og videregående opplæring*. Oslo: Utdanningsdirektoratet.